

Karistusseadustiku muutmise seaduse (nn nõusolekuseaduse) eelnõu
seletuskirja juurde

Ettepanekute ja märkuste tabel

Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium		
1	Karistusseadustiku muutmine, et viia seksuaalse enesemääramise vastased süüteod kooskõlla nõusoleku printsiibiga (nn nõusolekuseadus), on vajalik soolise võrdsuse ja seksuaalse enesemääramisõiguse tagamiseks, seksuaalvägivalla ohvrite tõhusaks kaitseks ja Eesti õigusruumi vastavusse viimiseks Istanbuli konventsiooniga. Valitud JAH-mudel on MKM veendumusel selleks asjakohane ja ainuvõimalik viis.	Arvestatud, teadmiseks võetud.
Siseministeerium		
1	Tähelepanek, et eelnõu seletuskirjas rõhutatakse, et tõendite usaldusväärsust hindab lõplikult kohus. Sellest võib jääda mulje, et sõna-sõna vastu olukorrad jõuavad vältimatult kohtumenetlusse. Samas on oluline, et seaduse rakendamisel oleks menetlejatele selgelt määratletud kriteeriumid ja tingimused, mille alusel hinnatakse, millised asjaolud on piisavad kriminaalasja kohtusse saatmiseks. Arvestada tuleb, et tõendite kogumise ja menetluse käivitamise kohustus lasub politseil ning menetluspraktikas peab olema üheselt mõistetav, millal on menetluse jätkamine põhjendatud.	<p>Teadmiseks võetud, antud selgitus. Tõendite usaldusväärsust hindab kohus. Nõustume, et otsuse kriminaalasja kohtusse saatmiseks langetab menetleja. Eelnõu ega seletuskirjaga ei määratleta kriteeriume ega tingimusi, mille alusel hinnata, millised asjaolud on piisavad kriminaalasja kohtusse saatmiseks.</p> <p>Eelnõu seletuskirjas (p 6.5., p 9) on öeldud järgmist: „Kindlasti on oluline, et karistusõiguse muutudes muutuks senine asutustevaheline koostöö ja infovahetus tihedamaks ning ühised koolitused ja samas infoväljas asumine toetaks koostööd kuritegude uurimisel ja ohvrite abistamisel. /.../ Muudatuste vastuvõtmise ja jõustumise vahele on oluline jätta piisav aeg, kuna muudatuste eduka rakendamise huvides tuleb korraldada koolitusi politseinikele, prokuröridele, kohtunikele, ohvriabitöötajatele ja mitmetele teistele huvirühmadele. Samuti on oluline teavitada avalikkust.“</p>
2	KarS-i §-de 141 ja 141 ¹ täiendamine lõigetega 5 ja 7 tekitab riski normide	Arvestatud osaliselt, muudetud eelnõud ning täiendatud seletuskirja.

	<p>mitmeti mõistetakse tõlgendamiseks. Lõigetes toodud loetelud (nt tardumine, võimupositsiooni kuritarvitamine) ei ole ammendavad ega pruugi olla alati rakendatavad.</p>	<p>Lõigete mõte on selgitada, millistel juhtudel ja millistes olukordades ei saa § 141 ja § 141¹ tähenduses olla tegemist vaba ja väljendatud nõusolekuga. Samuti toetab selgitava sätte lisamine nii praktikuid kui ka tavakodanikke uue, nõusolekupõhise käsitluse mõistmisel ja tõlgendamisel.</p>
3	<p>Lõigetes 5 ja 7 toodud loetelud on koosmõjus 141 ja 141¹ paragrahvi lõigetega 1¹ ja 1² mitmeti tõlgendatavad. Seetõttu soovitage eelnõus selgemalt ja täpsemalt sõnastada nõusoleku mõiste tõlgendamise põhimõtted olukordades, kus nõusolek on antud vägivalla või ähvarduse tingimustes.</p>	<p>Arvestatud osaliselt. Muudetud eelnõud ja seletuskirja. Kustutatud selgitava lõike punkt 2 ning muudetud punkti 3 sõnastust. Ühtlasi liikus punkt 3 punktiks 2. Seda nii § 141 lg 5 kui ka § 141¹ lg 7 puhul. Vt ka selgitust eelmises punktis.</p>
4	<p>Selgitame, et eelnõus esitatud KarS-i § 141 lõike 1² punktis 1 viidatakse samale teole, mis on toodud KarS-i § 141 lõikes 1 ehk kokku lugedes saab karistada inimese vaba ja väljendatud nõusolekuta suguühtesse astumise ees, kui see on toime pandud vägivallaga. Ehk siis nõusolekut ei antud, seksuaalsuhtesse asututi vägivallaga. Sama paragrahvi lõike 5 punkti 2 kohaselt ei loeta vabaks ja väljendatud nõusolekuks olukorda, mil isik sunniti suguühtesse vägivallaga või ähvardusega. Jääb mulje, et sellisel juhul saaks sama sätte alusel karistada juhul, kui inimene andis küll nõusoleku, kuid tegi seda vägivallaga ähvarduse mõjul – nagu seletuskirjas öeldakse – isiku nõusolek ei olnud vaba.</p>	<p>Arvestatud. Eelnõu teksti on muudetud, selgitava lõike algne punkt 2 on kustutatud. Seda nii § 141 lg-st 5 kui ka § 141¹ lg-st 7.</p>
5	<p>KarS-i § 141 lõike 1² punkti 2 puhul viidatakse samale teole, mis on toodud KarS-i § 141 lõikes 1 ehk kokku lugedes saab karistada inimese vaba ja väljendatud nõusolekuta suguühtesse astumise eest, kui see on toime pandud, kasutades ära kannatanu seisundit, milles ta ei olnud võimeline vastupanu osutama või toimumust aru saama. Kui inimene oli minestanud või vaimse seisundi tõttu ei saa aru enda ümber toimuvast, siis ta ei saa nõusolekut anda. Jääb küsimus, kas siis tuleb tõlgendada läbi lõike 5 selliselt, et kirjeldatud juhtudel ei olnud tegemist vaba ja väljendatud nõusolekuga? Palume seda seletuskirjas selgitada.</p>	<p>Arvestatud osaliselt. Eelnõu § 141 lg 5 iseloom on selgitav (vt ka tabeli eelmistes punktides antud selgitusi). Peale kooskõlastusringi on seletuskirjas selgitavate lõigete osa muudetud ja täiendatud. Kui toimub suguühe ilma isiku väljendatud nõusolekuta või kui väljendatud nõusolek ei olnud vaba, siis on täidetud eelnõu § 141 lg 1 koosseis. Kui kannatanu oli lisaks ka abitusseisundis, siis on täidetud ka eelnõu § 141 lg 1² p 2 koosseis.</p>

6	<p>KarS-i § 141 lõikes 1¹ ja § 141¹ lõikes 1¹ kasutatakse terminit „süüdlane“, mida ei defineeri KarS ega kriminaalmenetluse seadustik. Praegu kasutatakse seada terminit kuriteokoosseisude puhul KarS-i §-s 143, mis eelnõuga tunnistatakse kehtetuks ning §-s 143², mida tuleks muuta (vt kooskõlastuskirja punkt 5). Ülejäänud eelnõus kasutatakse terminit „toimepanija“. Ühtlustamise ja õigusliku selguse tagamiseks teeme ettepaneku kogu eelnõus kasutada järjekindlalt terminit „toimepanija“.</p>	<p>Mittearvestatud. Eelnõu § 141 lg 1¹ ja § 141¹ lg 1¹ sõnastused võetakse üle kehtivast seadusest (KarS §-st 143) ning § 143² lg 1 teksti puhul muudetakse eelnõuga üksnes viiteid, mitte sõnastust ennast. Eelnõus võetud lähenemine on olnud sihilik – kasutada nii palju kehtivate sätete sõnastusi kui võimalik, st muuta võimalikult vähe ning seeläbi tekitada menetlejatele vähem segadust.</p>
7	<p>Eelnõuga lisatakse KarS-i §-desse 141 ja 141¹ uued kvalifitseeritud koosseisud, kuid vastavaid muudatusi juriidilise isiku vastutust käsitlevates lõigetes (KarS § 141 lg 3 ja § 141¹ lg 4) ei ole tehtud. Palume eelnõu selles osas täiendada, et tagada juriidilise isiku vastutuse nõuetekohane kajastamine ning vältida õigustühimikke.</p>	<p>Arvestatud. Eelnõud ja seletuskirja on vastavalt täiendatud.</p>
8	<p>Eelnõuga tunnistatakse kehtetuks KarS-i § 143, kuid KarS-i § 143² jääb muutmata. Paragrahvide 141 ja 141¹ uued koosseisud ei eelda enam vägivalda või kirjeldatud seisundit. Kvalifitseeritud koosseis, mille kohaselt kasutatakse ära kannatanu sõltuvust süüdlasest, on ette nähtud §-de 141 ja 141¹ lõigetes 1¹. Soovitame kaaluda ka KarS-i § 143² kehtetuks tunnistamist, kuid sellisel juhul tuleks §-des 141 ja 141¹ ette näha kvalifitseeritud koosseis, mis näeb ette vastutuse alaealise usalduse kuritarvitamise eest.</p> <p>Kui seda paragrahvi kehtetuks ei tunnistata, siis tuleks ühtlustada karistuste proportsionaalsus – kui KarS-i § 143² lõike 2 järgi saab korduva kuriteo eest karistada kolme- kuni kaheksa-aastase vangistusega, siis KarS-i § 141 lõike 2 punkti 6 alusel saab korduva kuriteo eest karistada kuue- kuni viieteistaastase vangistusega.</p>	<p>Arvestatud osaliselt. Eelnõud ja seletuskirja on täiendatud § 143² lg 1 muudatustega.</p> <p>§ 143² sisu on paljuski erinev eelnõu § 141 lg 1¹ ja § 141¹ lg 1¹ sisust, seega ei ole kuidagi põhjendatud § 143² kehtetuks tunnistamine. Peale kooskõlastusringi on § 143² lg 1 teksti puhul muudetud viiteid, mitte sõnastust ennast.</p> <p>Karistumäärade küsimus lahendatakse eraldi eelnõuga, millega võetakse üle laste seksuaalse väärkohtlemise EL direktiivi uusversioon.</p>
9	<p>Juhime tähelepanu eelnõu jõustumisel tekkivale riskile seoses alaealiste vastutusega. Kui alaealine astub suguühtesse teise alaealisega või paneb teise alaealise suhtes toime muu sugulise iseloomuga teo, kuid tema kogenematust arvestades ei suuda ta piisavalt hästi nõusolekust või selle puudumisest aru</p>	<p>Arvestatud. Muudetud on eelnõud ning täiendatud seletuskirja (täpsemalt: muudetud on § 141 lg 2 punkti 1 ning § 141¹ lg 2 punkti 1 selliselt, et toimepanijaks on täisealine isik).</p>

	<p>saada, karistatakse teda KarS-i § 141 lõike 2 punkti 1 alusel kuue- kuni viieteistaastase vangistusega ning KarS-i § 141¹ lõike 2 punkti 1 alusel kolme- kuni viieteistaastase vangistusega. Eelnõu jõustumisel tekib risk, et ka alaealisi, kes ei pruugi oma kogenematusel tõttu nõusolekut adekvaatselt hinnata, ähvardavad väga ranged karistumäärad. Soovitame kaaluda alaealistele eraldi ja täpsemalt reguleeritud karistumäärade kehtestamist, mis arvestaksid nende arengulisi eripärasid ning võimaldaksid rakendada adekvaatsemaid ja rehabiliteerivamaid meetmeid. See aitab tagada õiguskindlust ning proportsionaalsuse põhimõtte järgimist kriminaalõiguses.</p>	
10	<p>Meie hinnangul võib uue regulatsiooni tulemuslikul rakendamisel kaasneda PPA-le täienev ressursivajadus lisaametikohtade loomiseks. Sellisel juhul vajab PPA ülesande täitmiseks ka lisanduvaid vahendeid riigieelarvest.</p>	<p>Teadmiseks võetud. Vastav selgitus on esitatud eelnõu seletuskirjas (p 7, vt ka Lisa 2).</p>
Sotsiaalministeerium		
1	Kooskõlastatud EIS-s märkusteta.	Teadmiseks võetud.
Haridus- ja Teadusministeerium		
1	<p>Palume kaaluda, kas soovitav täiendus karistusseadustiku § 141 lõikes 5 võiks samuti rääkida "inimesest" (sarnaselt üldsätte, st § 141 lõike 1 sõnastusega), kuivõrd juriidiline isik ei saa olla kirjeldatud süüteokoosseisu objektiks.</p>	<p>Mittearvestatud. KarS kasutab mõlemat mõistet paralleelselt.</p>
2	<p>Lisaks teeme ettepaneku kaaluda kannatanu sõltuvuse, sh majandusliku sõltuvuse põhjalikumat avamist, kuivõrd eelnõu seletuskirjas ei ole kannatanu sõltuvussuhet teo toimepanijast ammendavalt käsitletud.</p>	<p>Mittearvestatud. Tegemist on kehtiva seadusesätte ehk § 143 kehtetuks tunnistamisega ning sama sisu toomisega § 141 lõikesse 1¹ ning § 141¹ lõikesse 1¹. Sõltuvussuhte kohta on olemas kohtupraktika, KarSi kommentaarid ning selle kunagise eelnõu seletuskirjas antud selgitused, millega § 143 KarSi loodi.</p>
Sotsiaalkindlustusamet		
1	<p>Leiame, et "Jah" mudeli kasutuselevõtmine seaduses aitab muuta ka ühiskonnas hoiakuid ja ennetada seksuaalvägivalda laiemalt.</p>	Teadmiseks võetud.
2	<p>Tervitame, et KarS §-i 141 on täiendatud uue selgitava lõikega 5, milles sisalduvad olulised selgitava iseloomuga sätted võivad olla oluliseks abiks menetlejatele</p>	Teadmiseks võetud.

	nõusolekupõhisuse mõistmisel ja rakendamisel.	
3	Samuti peame oluliseks välja tuua jätkuva koolituste ja teavitustegevuste vajalikkust, et seadusemuudatuse rakendamine sujuks ohvrikeskselt ja tõhusalt ning oleme valmis sellesse ressursse olemasolul samuti panustama.	Arvestatud. Eelnõu seletuskirjas (p 6.5., p 9) on öeldud järgmist: „Kindlasti on oluline, et karistusõiguse muutudes muutuks senine asutustevaheline koostöö ja infovahetus tihedamaks ning ühised koolitused ja samas infoväljas asumine toetaks koostööd kuritegude uurimisel ja ohvrite abistamisel. /.../ Muudatuste vastuvõtmise ja jõustumise vahele on oluline jätta piisav aeg, kuna muudatuste eduka rakendumise huvides tuleb korraldada koolitusi politseinikele, prokuröridele, kohtunikele, ohvriabitöötajatele ja mitmetele teistele huvirühmadele. Samuti on oluline teavitada avalikkust.“
Tartu Ülikool Kliinilise Meditsiini Instituut		
1	Toetame Karistusseadustiku muutmise seaduse eelnõud (nõusolekupõhine seksuaalvägivalla käsitlus). Tunnustame eelnõu seletuskirja- see on põhjalik ja teaduspõhine. Tervitatav on "jah"-mudeli valik - see suurendab Eesti inimeste õigust seksuaalse enesemääramise kaitsele.	Teadmiseks võetud.
2	Meie arvates on oluline nõusoleku põhimõtte selgitamine § 141 lg 5, sest see lisab õigusselgust ja vähendab riski nõusoleku põhimõtte ebaühtlaseks tõlgendamiseks. Teeme ettepaneku lõige 3 loetellu lisada veel "magamine".	Teadmiseks võetud. Mitteamvestatud. Oleme seisukohal, et magamise ajal ei ole inimene täie teadvuse juures, seega võib öelda, et magamine on kaetud loetelus esineva teadvushäirega. Ühtlasi on selgitava lõike punkti 2 (endine punkt 3) loetelu lahtine.
3	Seadusel on tasakaalustav mõju - riigis oleme loonud heatasemelise abi seksuaalvägivallaohvritele (seksuaalvägivalla kriisiabikeskused), kuid siiani on ohvrite seksuaalse enesemääramise õigus olnud seaduses ja menetluses ebapiisavalt toetatud. Loodame, et seadus vähendab taasohvristamist menetluses ja vähendab seega seksuaalvägivallast tingitud (tervise)kahju.	Teadmiseks võetud.
Riigikohus		
1	On andnud kirjalikult teada, et ei avalda arvamust.	Teadmiseks võetud.

Tartu Ülikooli õigusteaduskond		
1	Kuigi juba 20.01.2025 aasta arvamuses nõusolekuseaduse VTK-le avaldasime seisukohta, et seadusandja ei ole JAH-mudeli valikul pakkunud veenvaid põhjendusi, ei ole eelnõuga olukord paranenud. Jätkuvalt puudub JAH- ja EI-mudeli võrdlus (ja täiendavate lahendusvariantide kaalumise).	Mittearvestatud. Poliitiline otsus mudelieelistuse kohta tehti VTK-le laekunud tagasiside pinnalt ning eelnõu on seotud Vabariigi Valitsuse 24. mail 2025 kinnitatud koalitsioonileppe ehk valitsusliidu programmi aastateks 2025–2027 punktiga 400, kus on kirjas: „Võtame vastu nõusolekuseaduse “jah” versiooni.“
2	Veelgi enam puudub argumenteeritud selgitus selle kohta, miks kehtivat seadust on vaja muuta.	Mittearvestatud. Eelnõu vajalikkust ning eesmärki on seletuskirjas selgitatud.
3	Eelnõus ei ole kohtupraktika ning juhtumite analüüsi, millest nähtuks, millised on need konkreetsed elulised olukorrad, mis praegusel hetkel ei päädi kriminaalkaristusega vägistamise eest, kuigi peaksid. Oluline on seejuures tähele panna, et need elulised olukorrad peaksid olema lahendatavad just materiaaloiguse muutmisega.	Arvestatud osaliselt. Peale kooskõlastusringi on seletuskirja lisatud täiendavaid näideteid. Eelnõu vajalikkust ning eesmärki on samuti seletuskirjas selgitatud. On oluline, et EN Istanbuli konventsiooniga oleks kooskõlas nii Eesti seadused kui ka kohtupraktika. Kehtivas Eesti karistusõiguses on karistatav inimese tahte vastane suguuhe või muu sugulise iseloomuga tegu vägivaldaga või kasutades ära inimese seisundit, milles ta ei ole võimeline vastupanu osutama või toimumust aru saama (vastavalt karistusseadustiku §-d 141 ja 141 ¹). Olukorras, kus inimene pöördub politsei poole ja teatab, et teda vägistati, aga selle käigus ei kasutatud vägivalda ning ta ei olnud abitusseisundis, ent ometi ta ei soovinud selles seksuaaltegevuses osaleda, siis kehtiva seaduse järgi ei ole vägistamise kuriteokoosseis täidetud. Kui kriminaalmenetlust ei alustata, ei ole võimalik uurida, kas selline tegu toimus või mitte, ammugi pole võimalik jõuda kohtuotsuse tegemiseni. Kuivõrd kriminaalmenetlust ei alustata, ei teki ka andmeid, mida analüüsida.
4	Ümberpööratud tõendamiskoormise kasutamine, millist plaani eelnõus küll eitatakse, kuid millele JAH-mudeli pooldajad sageli sisuliselt rõhuvad, ei saa kriminaalmenetluses kõne alla tulla	Teadmiseks võetud. Tõendamiskoormise ümberpööramist käesoleva eelnõuga ei toimu. Vastav selgitus on esitatud seletuskirjas punktis 3.2.

	lähtuvalt põhiseaduslikust printsiibist - süütuse presumptsioonist.	
5	Meie hinnangul peakski koosseis olema sõnastatud selliselt, ja hetkel ta seda ka on, et tõendada tuleb asjaolu, mille tõttu vahekord vaatamata kannatanu nõusoleku puudumisele aset leidis – olgu selleks siis vägivald, abitusseisund, võimuseisund (mis hetkel, tõsi, on kvalifitseeritav KarS § 143 järgi) vms. Võimalus on kehtivas koosseisus toodud vastupanu murdmise vahendite loetelu laiendada – lisadagi võimuseisundi kuritarvitamine, sõltuvus süüdlasest, tuua ära abitusseisundi täpsem kirjeldus (kuigi Riigikohtu praktika järgi on see lai mõiste, võib Riigikohtu praktikas kirjeldatud abitusseisundit hõlmavad asjaolud koosseisus ka eraldi ära nimetada) ja teha muud vajalikud täiendused.	Mittearvestatud. Seaduseelnõu eesmärk vastavalt seletuskirja punktile 2.1. on minna seksuaalkuritegude puhul jõu- ja sunnipõhiselt käsitluselt üle nõusolekupõhisele käsitlusele ning viia karistusseadustiku sätteid vastavusse Istanbuli konventsiooniga.
6	Meie ei ole siiani välja suutnud mõelda elulist näidet olukorrast, kus isik ei anna nõusolekut, suguühe ikkagi toimub ja mitte ühtegi suguühet soodustavat muud asjaolu, st kannatanu vastupanu murdvat asjaolu ei esine. Seepärast ongi oluline, et seadusandja ise tooks reaalsed näited, mis ilmestaksid seda, et just materiaalõigus, st KarS § 141 sõnastus on jätnud kannatanu kaitseta.	Arvestatud. Eelnõu seletuskirja on vastavate näidetega täiendatud.
7	Eelnõu järgi on nõusolekut võimalik väljendada ka "muul viisil". Ennast saab väljendada verbaalselt (sõnaliselt, kirjalikult, viipekeeles) või mitteverbaalselt käitumuslikult nt žestikuleerides vms. Seda, milline on kolmas ehk muu viis, ei ole selgitatud. Kas selleks on eelnõu koostajate hinnangul näiteks füsioloogiline reaktsioon, mis võib toimuda isegi juhul, kui nõusolek puudub? Selline lähenemine ei ole kindlasti kannatanute huvidega kooskõlas.	Osaliselt arvestatud. Täpsustatud eelnõud ning täiendatud seletuskirja.
8	Eelnõuga jääb vastuseta, kas raske psüühikahäirega isik üldse saab anda nõusolekut suguühete toimumiseks.	Teadmiseks võetud. Nagu ka muude lõike eelnõu § 141 lg 5 p 2 toodud näidete puhul tuleb asjaolusid hinnata kontekstis ning iga üksikjuhtumi puhul eraldi. Võib ette tulla olukordi, kus ei saa.
9	Normitehniliselt on problemaatiline vaba nõusoleku selgitus plaanitava KarS § 141 lg 5 järgi. Plaanitava lg 1 kohaselt on karistatav inimese vaba ja väljendatud	Arvestatud. Muudetud nii eelnõud kui ka seletuskirja.

	nõusolekuta temaga suguühtesse astumine. Kui lg-s 1 kirjeldatule lisandub vägivald, siis on tegu kvalifitseeritav juba lg 1-2 järgi. Samas on lg-s 5 defineeritud, millal ei ole tegemist vabalt väljendatud nõusolekuga ning seal all on ka vägivald.	
10	Viimaks märgime, et karistusseaduse muudatust ei tohi põhjendada üksnes rahvusvahelise õigusega ega ka survegruppide tegevusega. Seadusandjal on alati võimalus ja kohustus valida just siseriiklikule karistusõigus- ja kriminaalmenetlussüsteemile sobiv lahendus ning esitada tasakaalukas muudatustepakett. Käesoleval juhul ei ole seadusandjal see meie hinnangul õnnestunud.	Teadmiseks võetud. Eelnõu tegemise kohta on olemas poliitiline otsus Vabariigi Valitsuse 24. mail 2025 kinnitatud koalitsioonileppe ehk valitsusliidu programmi aastateks 2025–2027 punkti 400 näol, kus on kirjas: „Võtame vastu nõusolekuseaduse “jah” versiooni.“ Eelnõu vajalikkust ning eesmärki on selgitatud seletuskirjas. Eesti on vabatahtlikult ning reservatsioonideta ratifitseerinud EN Istanbuli konventsiooni. Demokraatlik riik peab mh tõsiseltvõetavuse huvides täitma võetud rahvusvahelisi kohustusi ning sõlmitud lepinguid. Sisuline ja avatud kaasamine on oluline osa kaasaegsest Eesti õigusloomest.
Eesti Pensionäride Ühenduste Liit		
1	Eesti Pensionärid Ühenduste Liit leiab, et meil on iseseisev riik ja meie võime ise otsustada oma seaduste üle. Me ei peaks ka kõiki Euroopa Liidu seadusi koheselt üle võtma.	Teadmiseks võetud. Vt eelmist punkti (ettepanekute ja märkuste tabel, Tartu Ülikooli õigusteaduskond; punkt 10 kohta antud selgitus).
2	See seadusmuudatus võib kaasa tuua ka väljapressimiste laine. Pikka aega abielus inimesed otsustavad mõnikord ka lahku minna. Pahatahtlikult on võimalik tagant järele teist isapoolt süüdistada ahistamises ja seksuaalses ärakasutamises. Juhul, kui seadusemuudatus läheb vastuvõtmisele, siis süüdistus teisele osapoolele tuleks esitada mitte hiljem kui ühe nädala jooksul.	Mittearvestatud. Eelnõu seletuskirja punktis 3.2. on selgitatud, et õigusriigis on isiku süüdimõistmise aluseks tõendid ning tõendite usaldusväärsust hindab kohus. Kannatanu ütlused koos muude tõenditega peavad süüdimõistva kohtuotsuse tegemiseks jätkuvalt kinnitama süüdistatava süüd väljaspool mõistlikku kahtlust.
3	Eesti Pensionäride Ühenduste Liit ei kooskõlasta Karistusseadustiku muutmise seadus (nõusolekupõhine seksuaalvägivalla käsitletus) eelnõud.	Teadmiseks võetud.
Riigiprokuratuur		
1	Prokuratuur peab oluliseks eesmärki viia seksuaalse enesemääramise vastaste süütegude regulatsioon vastavusse	Teadmiseks võetud.

	Istanbuli konventsiooniga ning arvestada nõusoleku põhimõtet tagamaks seksuaalvägivalla ohvritele parem kaitse.	
2	Eelnõu seletuskirjas on mainitud, et kehtiv KarS § 143 kaotatakse, sest „KarS § 143 lähtub eeldusest, et KarS § 141 lõike 1 ja § 141 ¹ lõike 1 koosseisulisteks elementideks on vägivald ja abitusseisund. Kuna see kõnealuse eelnõuga muutub, siis ei ole enam põhjendatud ega loogiline, et § 143 praegusel kujul säiliks“. Samamoodi näeb ka KarS § 143 ² ette, et säte kohaldub siis, „kui puudub käesoleva seadustiku §-s 141 või 141 ¹ sätestatud vägivald või seisund“, st kõnealune koosseis kohaldub siis, kui puuduvad kehtivas KarS §-s 141 või §-s 141 ¹ sätestatud vägivald või abitusseisund. Järelikult on vaja viia ka KarS § 143 ² kooskõlla planeeritavate muudatustega.	Arvestatud. Täiendatud nii eelnõud kui ka seletuskirja.
3	Asjakohane ei ole planeeritavas KarS § 141 lg 5 p-s 2 mainida eraldi vägivalda ja ähvardamist, kuivõrd ähvardamine on ka vägivald ning sel juhul ei oleks sõnastus kooskõlas ülejäänud karistusseadustikuga.	Arvestatud. Muudetud nii eelnõud kui ka seletuskirja.
4	Problemaatiliseks võib osutuda KarS § 141 lg 5 p 3 uus sõnastus, mille kohaselt puudub vaba ja väljendatud nõusolek siis, kui toimepanija seadis eesmärgiks või teadis, et ta kasutab ära võimupositsiooni. Sellisel juhul on tegu kvalifitseeritav KarS § 141 lg 1 järgi vägistamisena. Kuidas peaks olukorras, kus täisealine astub suguühtesse alaealisega ära kasutades sõltuvust või kuritarvitades mõjuvõimu/usaldust, kõnealust tegu kvalifitseerima – kas KarS § 143 ² järgi või KarS § 141 lg 2 p 1 järgi? Tähele tuleks panna ka seda, et kui KarS § 143 ² täielikult kaotada ja tegu kvalifitseerida KarS § 141 lg 2 p 1 järgi, siis karistusraam muutuks oluliselt (hetkel näeb KarS § 143 ² ette 2-8 aastat vangistust).	Arvestatud. Muudetud nii eelnõud kui ka seletuskirja.
5	KarS § 141 lg-s 3 sätestatud juriidilise isiku vastutuse puhul on oluline lisada viide planeeritavatele lõigetele 1 ¹ ja 1 ² , mille puhul on samuti võimalik juriidilise isiku vastutusele võtmine. Samasugune täiendus tuleks teha ka KarS § 141 ¹ lg-s 4.	Arvestatud. Täiendatud nii eelnõud kui ka seletuskirja.
6	Lisaks eelnevale peab prokuratuur oluliseks rõhutada, et seoses eelnõus ettenähtava täiendava tööjõuvajadusega (arvestuslikult 4 prokuröri), tuleb	Teadmiseks võetud. Vastav info on esitatud eelnõu seletuskirja punktis 7.

	prokuratuuri eelarvet vastavas ulatuses suurendada. Olemasolevate eelarveliste vahendite arvelt ei ole võimalik täiendavaid ametikohti luua ja täita.	
Tartu Ringkonnakohus		
1	Tuleks selgelt näidata, millised on need juhtumid, mis ei lange kehtivas karistusseadustikus toodud mõne seksuaalse enesemääramise vastase kuriteo koosseisu või ka seksuaalse ahistamise väärteokoosseisu (KarS § 153 ¹) alla, aga mille karistatavust tahetakse ette näha.	Osaliselt arvestatud. Eelnõu seletuskirja on lisatud näited.
2	Probleemsed on ka seletuskirja kaalutlused, mis puudutavad süütuse presumptsiooni ja tõendamiskohustust. Seletuskirja leheküljel 13 on mööndud, et mõnel juhul võib eelnõukohane muudatus tuua kaasa Eesti Vabariigi põhiseaduse (PS) § 22 lg-s 2 sätestatud süütuse presumptsiooni intensiivse riive. Selle riive tasakaalustamiseks pakutakse seletuskirjas välja võimalus, et kohus nõuab prokuratuurilt lisaks kannatanu ütlustele veel mingeid tõendeid nõusoleku puudumise kohta. Ringkonnakohus leiab, et pakutud lahendus ei tasakaalusta süütuse presumptsiooni riivet, vaid süvendab seda. Võistlevas kohtumenetluses pole mõeldav, et kohus hakkab prokuratuurilt nõudma süüstavaid tõendeid, et saaks teha süüdimõistvat kohtuotsust. Prokuratuuril tuleb esitada kohtule kõik olemasolevad süüstavad tõendid ja kui need pole piisavad ning nende põhjal kerkib esile kriminaalmenetluse seadustiku § 7 lg-s 3 toodud kõrvaldamata kahtlus süüdiolikus, tuleb see süütuse presumptsiooni põhimõttest juhindudes tõlgendada alati ja igal juhul süüdistatava kasuks. Kohus ei tohi hakata prokuratuurile andma juhiseid, kas ja missuguseid tõendeid oleks veel tarvis, selleks, et isikut oleks võimalik nt vägistamises süüdi tunnistada.	Osaliselt arvestatud. Seletuskirja teksti on punktis 3.2. muudetud.
3	Eelnõus plaanitakse KarS § 141 täiendada lõikega, mis sätestab, et vabaks ja väljendatud nõusolekuks ei loeta muu hulgas olukorda, kus toimepanija seadis eesmärgiks või teadis, et isik ei saa oma tahet kujundada järgmistel põhjustel: teadvushäire, haigus, puue, hirm toimepanija ees, tardumine, mürgistus,	Arvestatud osaliselt. Eelnõu ja seletuskirja teksti on muudetud ning täpsustatud.

	<p>võimupositsiooni kuritarvitamine toimepanija poolt või muu võrreldav põhjus. Ringkonnakohus peab märgitud osas küsitavaks juba nõusoleku puudumise sõnastamist ainult läbi toimepanija tahtluse. Samuti kitsendab see muudatus karistusnormi kohaldamisala, kuna praegu kehtiva vägistamiskooseisuga võrrelduna eeldab eelnõukohane sõnastus abitusseisundi ärakasutamise osas vähemasti otsest tahtlust – kehtiva sõnastuse järgi piisab vähemalt kaudsest tahtlusest (KarS § 16 lg 4) ehk toimepanija peab pidama võimalikuks ja möönma, et kannatanu võib olla abitusseisundis.</p>	
4	<p>Samuti ei loeta vabaks ja väljendatud nõusolekuks olukorda, kus inimene sunniti suguühtesse vägivalla või ähvardusega. Eelnõus või seletuskirjas tuleks täpsustada, kas „ähvardus“ on koosseisutunnusena laiem kui KarS § 120 pärane tegu (vrd väljapressimise koosseis KarS § 214 lg-s 1). See on oluline, sest „vägivalla“ alla saab juba praegugi liigitada ähvarduse KarS § 120 lg 1 järgi.</p>	<p>Arvestatud.</p> <p>Tartu Ringkonnakohtu kõnealuse kommentaar puudutas eelnõu § 141 lg 5 punkti 2 ja § 141¹ lg 7 punkti 2. Eelnõu teksti on muudetud selliselt, et eelnõu mõlemad kõnealused punktid on kustutatud.</p>
5	<p>Praegune seksuaalse enesemääramise vastaste süütegude jagu (karistusseadustiku 9. ptk 7. jg) järgib seisukohta, et vägistamine on teistega võrreldes kõige raskem seksuaalkuritegu. Kuna ilma nõusolekuta suguühtesse astumine ei pruugi oma raskusastmelt olla võrreldav teoga, kus suguühe toimub vägivallaga või abitusseisundi ärakasutamisega, tasuks kaaluda võimalust kriminaliseerida nõusolekuta suguühe ja muu sugulise iseloomuga tegu eraldi paragrahvis – see võiks olla praegusest vägistamise (KarS § 141) ja tahtevastase sugulise iseloomuga teo (KarS § 141¹) koosseisust leebema karistusega seksuaalse enesemääramise vastane kuritegu.</p>	<p>Mittearvestatud.</p> <p>Kõnealune küsimus oli arutlusel, kuid ei leidnud laialdast toetust.</p>
6	<p>Kohtupraktikas on osutunud problemaatiliseks KarS § 141 lg 2 sanktsiooni rangus. Eeskätt olgu viidatud kriminaalasjale nr 1-23-2431 ja sellega seotud Riigikohtu üldkogu lahendile nr 5-24-3/23. Arvestades tõsiasja, et edaspidi võib tapmisega samasuguse sanktsiooni endaga kaasa tuua isegi niisugune suguühe, kus ei esinenud vägivalda ega</p>	<p>Arvestatud osaliselt.</p> <p>Muudetud on eelnõud ning täiendatud seletuskirja (täpsemalt: muudetud on § 141 lg 2 punkti 1 ning § 141¹ lg 2 punkti 1 selliselt, et toimepanijaks on täisealine isik).</p>

	abitusseisundi ärakasutamist, võiks seda enam kaaluda KarS § 141 lg 2 sanktsioonimäära leevendamist.	
Eesti Advokatuur		
1	Leiame, et seadusemuudatuse vajalikkus ei ole praeguse eelnõu ega seletuskirjaga veenvalt põhjendatud. Ei ole üheselt selge, miks on kehtiv vägistamiskoosseis seaduses ebapiisav või praktikas ületamatuid rakendamisprobleeme tekitav. On tõenäoline, et Eesti kohtupraktika juba täidab Istanbuli konventsiooni nõudeid.	Mittearvestatud. Eelnõu vajalikkust ning eesmärki on seletuskirjas selgitatud. On oluline, et EN Istanbuli konventsiooniga oleks kooskõlas nii Eesti seadused kui ka kohtupraktika.
2	Teiseks rõhutame, et karistusõiguse normid tuleb määratletuse põhimõttest tulenevalt sõnastada selgelt viisil, mis võimaldavad igaühel ette näha, milline käitumine on keelatud ja karistatav ning milline karistus selle eest ähvardab, et isikul oleks võimalik oma käitumist kujundada. Leiame, et eelnõuga kavandatud normid sellele põhimõttele täiel määral ei vasta, kuna sisaldavad üldsõnalisi, ebamääraseid või lahtisi loetelusid (nt „muul viisil väljendanud“, „muu võrreldav põhjus“).	Mittearvestatud. Üldised sõnastused on meie õigusloomele omased. Lahtisi loetelusid esineb Eesti seadustes küllalt sageli. Näiteks „muul viisil“ on ainuüksi karistusseadustikus kasutatud 38 korral.
3	Muudatuste vajalikkus vajab täiendavat analüüsi ning eelnõu sõnastus peab olema üheselt mõistetav.	Teadmiseks võetud. Eelnõu vajalikkuse osas on võetud vastu poliitiline otsus, mis väljendub Vabariigi Valitsuse 24. mail 2025 kinnitatud koalitsioonileppe ehk valitsusliidu programmi aastateks 2025–2027 punktis 400, kus on kirjas: „Võtame vastu nõusolekuseaduse “jah” versiooni.“
Eesti Naisteühenduste Ümarlaud		
1	Arvestada tuleb, et vägistamise mõiste muutmine puudutab absoluutselt kõiki seksuaalselt aktiivseid inimesi Eestis, seetõttu peab välja töötatavates seadusemuudatustes väga täpselt ja kõigile inimestele arusaadavalt kirjeldama, mis on tulevikus keelatud ja mis on lubatud.	Arvestatud. Eelnõusse on arusaadavuse parandamiseks lisatud § 141 lõige 5 ja § 141 ¹ lõige 7, mida on eelnõu seletuskirjas ka avatud. Omakorda on selgitavate lisalõigete tekste eelnõus peale kooskõlastusringi muudetud ning vastavalt on muudetud ning täiendatud ka seletuskirja.
2	Vaadates eelnõus välja pakutud § 141 lõike 5 sõnastust, kus loetletakse vaba ja väljendatud nõusoleku andmist takistavaid tegureid, jääb täiesti arusaamatuks, miks üldse on vaja ühiskonnas täiendavat segadust tekitada ja kehtivat seadust muuta. Käsitletakse ju loetelus toodud seisundeid või olukordi juba praegu abitusseisundina	Arvestatud osaliselt. Kõnealused lõiked on jätkuvalt eelnõu tekstis sees, kuid täiendatud on seletuskirjas nende kohta antud selgitusi. Lõigete mõte on selgitada, millistel juhtudel ja millistes olukordades ei saa § 141 ja § 141 ¹ tähenduses olla tegemist vaba ja väljendatud nõusolekuga.

	ja nende ärakasutamist vägistamisena, samuti nagu ka vahekorda astumist vägivalda või ähvardusega. Võimupositsiooni ehk kannatanu süüdistatavast sõltuvuse ärakasutamist käsitletakse aga suguühtele või muu sugulise iseloomuga teole sundimisena, mis on samuti kriminaliseeritud.	Lõikes toodud elemendid võivad, aga ei pea tähendama ühtlasi abitusseisundit. Samuti toetab selgitava sätte lisamine nii praktikuid kui ka tavakodanikke uue, nõusolekupõhise käsitlese mõistmisel ja tõlgendamisel.
3	Eelnõu seletuskirjast ei selgu, kuidas peaks JAH-mudel ehk vaba ja väljendatud nõusoleku küsimine ja selle andmine erinevates elulistes olukordades rakenduma. Et tegemist on väga põhimõttelise muudatusega, sest seni on Eestis sisuliselt vaikimisi kasutusel olnud EI-mudel, nagu tõdeti ka väljatöötamiskavatsuses, oleks tulnud seletuskirjas muudatuste sisu nii menetlejate kui tavainimeste jaoks põhjalikult lahti seletada. Eriti põhjalikult tulnuks näidete varal selgitada, mida tähendab nõusoleku andmine käitumisega või muul moel, et õigusküülekad kodanikud ei satuks kogemata seadusega vastuollu. Seda aga tehtud ei ole.	Arvestatud osaliselt. Täiendatud seletuskirja punkti 3.1.
4	Eesti Naisteühenduste Ümarlaud ei toeta Karistusseadustiku muutmist eelnõus esitatud kujul.	Teadmiseks võetud.
5	Leiame, et ühiskondlikke hoiakute muutmise esmaseks vahendiks ei peaks olema karistusõigus. Et seksuaalvägivalda ja igasugust muud vägivalda ennetada ja kujundada ühiskonnas vastastikusel hoolivusel ja austusel põhinevat suhtluskultuuri, oleks Karistusseadustiku muutmise asemel olulisem kiiresti viia koolidesse põhjalik suhte- ja suhtlusõpetus.	Teadmiseks võetud. Vastav teema on kajastatud eelnõu seletuskirja punktis 6.1.
6	Samuti aitaks seksuaalvägivalda oluliselt vähendada alaealistele netiporno kättesaadavuse piiramine. Selline vägivald saab meie hinnangul tuge just pornograafiast, kust paljud tänapäeva noored, eelkõige poisid, aga ka tüdrukud, omandavad oma peamise ettekujutuse seksuaalsusest.	Teadmiseks võetud. Seksuaalhariduse ja ennetuse olulist rolli on selgitatud seletuskirja punktis 6.1.
Eesti Naiste Varjupaikade Liit		
1	Leiame, et karistusõiguse muudatused peaksid olema sõnastatud selgelt ja kõigile ühiskonnaliikmetele üheselt mõistetavalt. Olukorda, kus seaduse sisu selgub alles Riigikohtus, ei tohiks tekitada, sest	Osaliselt arvestatud. Eelnõu sätteid ning seletuskirja on kooskõlastusringi järgselt muudetud ning täiendatud, sh täpsustamise huvides. Samas tuleb mõnda, et

	<p>kriminaalmenetlus on väga raske nii süüdistatava kui kannatanu jaoks.</p>	<p>teatud küsimusi sisustabki kohtupraktika ja seadusandja ei saa kõike seadusesse kirjutada.</p>
2	<p>Kuna nõusolekupõhine seksuaalvägivalla käsitus erineb seletuskirja sissejuhatuse kohaselt oluliselt senisest käsitlusest, st tegemist on sisuliselt uue kuriteokoosseisuga, siis eeldasime, et seletuskirjas selgitatakse eluliste näidete varal põhjalikult lahti, mida mõeldakse vaba ja väljendatud nõusoleku andmise all käitumisega või muul moel. Samuti võiks näidete varal selgitada, kas ka nõusoleku küsimine või nõusoleku tagasivõtmine võiks toimuda mitteverbaalselt jm muudatusega kaasnevatid praktilisi küsimusi. Et seksuaalvägivald on oluliselt rängem kuritegu, peaks eelnõu seletuskiri olema oluliselt praktilisem ja aitama nii menetlejal kui tavainimestel mõista seadusemuudatuse sisu.</p>	<p>Arvestatud. Seletuskirja on täiendatud, sh lisatud elulisi näiteid.</p>
3	<p>Praegu on seletuskirjas küll toodud mõningaid elulisi näiteid § 141 lisanduva lõike 5 kohta, kuid meie arusaamist mööda kirjeldavad need sisuliselt kõik abitusseisundit, mis sisaldub juba kehtivas seaduses ja mis ka edaspidi on kavas säilitada. Lõige 5 ja lõige 7 ise tekitavad aga pigem suuremat segadust kui annavad selgitusi, mida vaba ja väljendatud nõusolekuna käsitleda saab. Seetõttu tuleks need lõiked kindlasti eelnõust välja jätta.</p>	<p>Arvestatud osaliselt. Kõnealused lõiked on jätkuvalt eelnõu tekstis sees, kuid täiendatud on seletuskirjas nende kohta antud selgitusi. Lõigete mõte on selgitada, millistel juhtudel ja millistes olukordades ei saa § 141 ja § 141¹ tähenduses olla tegemist vaba ja väljendatud nõusolekuga. Lõikes toodud elemendid võivad, aga ei pea tähendama ühtlasi abitusseisundit. Samuti toetab selgitava sätte lisamine nii praktikuid kui ka tavakodanikke uue, nõusolekupõhise käsitluse mõistmisel ja tõlgendamisel.</p>
4	<p>Eesti Naiste Varjupaikade Liit ei toeta eelnõus esitatud kujul Karistusseadustiku muutmist. Nagu kirjutasime juba oma arvamuses väljatöötamiskavatsuse kohta, ei näe me seaduse muutmiseks tegelikku vajadust, sest ka kehtiva seaduse alusel on meie kogemuste kohaselt võimalik vägistajad vastutusele võtta.</p>	<p>Teadmiseks võetud.</p>
5	<p>Kui seadust siiski täpsustada tahetakse, pooldame me ei-mudelit, mis on meie töökogemuste kohaselt Eesti ühiskonnale sobivam.</p>	<p>Teadmiseks võetud. Poliitiline otsus mudelieelistuse kohta tehti VTK-le laekunud tagasiside pinnalt ning eelnõu on seotud Vabariigi Valitsuse 24. mail 2025 kinnitatud koalitsioonileppe ehk valitsusliidu programmi aastateks 2025–2027</p>

		punktiga 400, kus on kirjas: „Võtame vastu nõusolekuseaduse “jah” versiooni.“
6	Meie arvates ei peaks riik seksuaalvähivalla vähendamiseks tegelema mitte karistusõiguse muutmisega, vaid panustama ennetustöösse. Noortele tuleks koolides pakkuda terviklikku suhteharidust, millest seksuaalharidus moodustaks ühe osa.	Teadmiseks võetud. Vastav teema on kajastatud eelnõu seletuskirja punktis 6.1.
MTÜ Tallinna Naiste Kriisikodu		
1	Tallinna Naiste Kriisikodu toetab Tartu Riikliku Ülikooli õigusteaduskonna ja Eesti Naiste Varjupaikade Liidu seisukohti.	Teadmiseks võetud.
Eesti Puuetega Inimeste Koda		
1	Positiivseks peame muudatust tuua seadusesse eraldi alusena sõltuvussuhe ja nimetada tahte kujundamise seisundite näitlik loetelu jättes samas loetelu “muu põhjuse” määratlusega lahtiseks.	Teadmiseks võetud.
2	Täiendada eelnõus toodud sõnastust “toimepanija seadis eesmärgiks või teadis, et isik ei saa oma tahet kujundada/.../” sõnastusega “toimepanija seadis eesmärgiks või teadis või pidi teadma /.../”. Täiendava aluse lisamine loob täiendavat selgust kattes ka sugulise iseloomuga teo toimepanemise hooletusest (negligent rape) olukorrad.	Mittearvestatud. Käesoleva eelnõuga ei kaeta vägistamise või sugulise iseloomuga teo toimepanemist ettevaatamatusest (kergemeelsusest ega hooletusest).
3	Lisada säte või põhimõte, mille kohaselt peab olema kohustus astuda mõistlikke samme (reasonable steps/belief), et veenduda partneri nõusolekus.	Arvestatud osaliselt. See põhimõte sisaldub iseenesest nõusolekupõhises seksuaalvähivalla käsitleuses ning seda on avatud ka seletuskirjas.
4	Analüüsida, kas eelnõu praegune sõnastus katab alternatiivsel viisil nagu viipekeel, piktogramm, abistatud suhtlus jms antud nõustumuse. Lisaks tuleb arvestada ka olukordadega, mil inimesel esinevad tikid, sundliigutused, tahtmatud häämitsused jms, mille puhul võivad reaalne nõusolek ja väljendatu olla vastuolus.	Arvestatud. Seletuskirja on täiendatud selgitusega, et <i>puudega inimeste puhul on oluline menetlejate teadlikkus puude eripäradest, mis võivad inimesel vaba tahte kujundamist piirata. Samas tuleb arvestada ka olukordadega, kus inimesel esinevad tikid, sundliigutused, tahtmatud häämitsused jms, mille puhul võib inimese tahe ja väljendatu olla vastuolus.</i> Ühtlasi on seletuskirjas selgitatud, et nõusolekut on võimalik väljendada sõnaliselt ning muul viisil. Muu viis katab ära kõikvõimalikud mittesõnalisel väljendusviisid. Seega on nii viipekeel, piktogramm kui ka

		abistatud suhtlus eelnõuga sätestatud väljendusviisidega kaetud.
5	Tagada erivajadusega inimestele politsei poole pöördumisel, vastavas menetluses ja ka kohtumenetluses vajalik tugi, so teenused ja abivahendid. Lisaks peab olema ligipääsetav (sh lihtsas keeles) ka infomaterjal pöördumise võimaluste, seksuaalkuriteo aluste ja olemuse kohta selleks, et erivajadusega (puudega inimene) teaks, kuhu pöörduda ja kuidas käsitleda olukorda, mil on toimunud seksuaalkuritegu.	Teadmiseks võetud. Käesoleva eelnõuga ei käsitleta menetlusõiguslikke küsimusi ega muudeta menetlusõigust. Küll aga saab ettepanekuga hõlmatud teemasid käsitleda erinevate koolituste raames.
6	Korraldada menetlejatele (prokurörid, kohtunikud) koolitusi mõistmaks erivajadusega (puudega) inimeste eripärasid ja vajadusi, Eesti Puuetega Inimeste Kojal koostöös liikmetega on koolitusvalmidus olemas.	Teadmiseks võetud.
7	Liigne hirm või bürokraatlikkus võib pärssida loomulike ja tervete intiimsuhete algatamist ning luua ebavajalikku umbusku. On ka mure, et valesüüdistuse risk võib suhete konfliktide korral tõusta, eriti kui suuline nõusolek on hiljem keeruline tõendada. Eelneva tõttu soovitage seaduse jõustumisel keskenduda avalikule kommunikatsioonile eesmärgiga rõhutada, et nõusolek tähendab eelkõige elementaarset inimlikku usaldust ja vastastikust austust.	Teadmiseks võetud.
8	Valdkonna üldine teadlikkus vajab samuti tõstmist ning seda nii arstide, sotsiaaltöötajate kui ka õpetajate hulgas. Vaja on koolitusi ja infomaterjale selleks, et spetsialistid oskaksid märgata ja oleksid valmis teavet, sh infomaterjale jagama, kannatanut vaimselt toetama.	Teadmiseks võetud. Eelnõu seletuskirjas (p 6.5., p 9) on öeldud järgmist: „Kindlasti on oluline, et karistusõiguse muutudes muutuks senine asutustevaheline koostöö ja infovahetus tihedamaks ning ühised koolitused ja samas infoväljas asumine toetaks koostööd kuritegude uurimisel ja ohvrite abistamisel. /.../ Muudatuste vastuvõtmise ja jõustumise vahele on oluline jätta piisav aeg, kuna muudatuste eduka rakendumise huvides tuleb korraldada koolitusi politseinikele, prokuröridele, kohtunikele, ohvriabitöötajatele ja mitmetele teistele huvirühmadele. Samuti on oluline teavitada avalikkust.“

9	Ka teo toimepanija vajab tähelepanu ehk lisaks karistamisele tuleb toimepanijat ka harida ehk soovitage korraldada toimepanijatele koolitusi, õppeprogramme vms, mis aitaksid mõista teo iseloomu ja hoida eelduslikult ära kuriteo korduse. Seda eriti juhul kui tegu on pandud toime erivajadusega (puudega) inimese suhtes, mil peame koolitamisel vajalikuks ka eraldi puude spetsiifika käsitlemist.	Teadmiseks võetud.
Ühendus Vägivallavaba Elu Kaitseks		
1	Tervitame põhimõttelist muutust vägistamise ja muu sugulise iseloomuga tegude koosseisudes, mis edaspidi defineerib neid süütegusid „inimese vaba ja väljendatud nõusoleku“ puudumise kaudu, ehk „jah-mudelit“.	Teadmiseks võetud.
2	Juhime tähelepanu, et lõige 5, milles kirjeldatakse, mis ei ole vabast tahtest antud nõusolek, jääb sättesse sisse. See ühtlustab muudatusest arusaamist ning aitab juhtumite menetlejatel, samuti üldsusel juhtumite üle otsustada ja arutleda.	Arvestatud, kõnealune lõige on jätkuvalt eelnõu tekstis sees.
MTÜ Feministeerium		
1	Tervitame, et KarS § 141 ja § 141' on kirjutatud selgelt välja, et “inimese vaba ja väljendatud nõusolekuta” on need süüteod karistatavad.	Teadmiseks võetud.
2	Peame väga oluliseks, et lg 5, mis selgitab, millal ei ole tegemist vabast tahtest antud nõusolekuga, jääks sättesse sisse, sest see ühtlustab muudatusest arusaamist, olles teeviidaks nii laiemalt elanikkonnale kui ka kitsamalt menetlejatele.	Teadmiseks võetud.
3	Sellegipoolest ei nõustu me lg 5 p 3 tekstiga täiel määral. Lg 5 p 3. loetelu ees esinev fraas “toimepanija seadis eesmärgiks või teadis, et isik ei saa oma tahet kujundada järgmistel põhjustel”, funktsioneerib subjektiivse koosseisu kitsendusest. Seletuskirjas ei ole aga põhjendatud, miks jookseb kuriteo piir just kaudse ja otsese tahtluse vahel. Teisisõnu, miks peaks olema lubatud olukord, kus toimepanija kasutab kaudse tahtlusega ära näiteks ohvri mürgistust kui tema vaba tahte kujundamist välistavat asjaolu? Leiame, et kaudne tahtlus on õiglane lävend ka lg 5 p 3 loetelus esinevate seisundite kuritarvitamise puhul.	Mittearvestatud. Eelnõus on muudetud § 141 lg 5 punktide sõnastusi. Punkt 2 on kustutatud ning endine punkt 3 on liikunud punktiks 2. Ka selle punkti sõnastust on muudetud, kuid punkti tekst sisaldab endiselt seda, et toimepanijal oli kannatanu vaba tahte puudumise osas kavatsetus või otsene tahtlus ehk toimepanija teadis, et isiku nõusolek ei ole vaba, või seadis eesmärgiks, et isiku nõusolek ei oleks vaba.

4	<p>Meie hinnangul esineb eelnimetatud probleemide näitel kategooriaviga sättes oleva lg 5 liigenduse ja seletuskirja läinud selle sama liigenduse selgituse vahel. Pakume lahenduseks järgmise lg 5 sõnastuse:</p> <p>Vabaks ja väljendatud nõusolekuks käesoleva paragrahvi tähenduses ei loeta olukorda, kus:</p> <p>1) isik ei ole sõnaliselt, käitumisega ega muul viisil väljendanud, et ta osaleb sugulise iseloomuga teos vabatahtlikult;</p> <p>2) isiku nõusolek on väljendatud, aga ei ole vaba sunni, teadvushäire, haiguse, puude, hirmu, tardumise, mürgistuse, toimepanija võimupositsiooni kuritarvitamise või muu võrreldava põhjuse tõttu.</p>	<p>Arvestatud. Eelnõu § 141 lg 5 punkti 2 kohta tehtud sõnastusettepanek on eelnõu teksti sisse võetud, kuid selle lõppu on lisatud järgmine lauseosa: „ning toimepanija teadis, et isiku nõusolek ei ole vaba, või seadis selle eesmärgiks.“</p>
MTÜ Lastekaitse Liit		
1	<p>Lastekaitse Liit tunnustab eelnõu § 1 punkti 3, millega täiendatakse KarS § 141 lõikega 5 ning sätestatakse selgelt olukorrad, kus ei saa olla tegemist vaba ja väljendatud nõusolekuga. Peame oluliseks, et eristatakse juhtumeid, kus nõusolekut ei ole väljendatud, kus see ei ole olnud vaba vägivalla või ähvarduse tõttu, ning kus isiku tahte kujundamine on välistatud teadvushäire, tardumise, mürgistuse, võimupositsiooni kuritarvitamise või muu võrreldava põhjuse tõttu.</p>	<p>Teadmiseks võetud.</p>
2	<p>Peame vajalikuks rõhutada, et jah-mudelile üleminek toob paratamatult kaasa vajaduse tasakaalustada kaks kesket põhimõtet: süütuse presumptsioon ja in dubio pro reo ühelt poolt ning ohvri kaitse ja õigus tõhusale õiguskaitsele teiselt poolt. Kui tõendite kogumine osutub keerukaks või neid on vähe, võib ohvritel tekkida kartus, et nende ütlustest ei piisa ning seetõttu jäetakse kuriteost teavitamata. See süvendaks seksuaalvägivalla varjatust ja ohvrite vaikimist. Seetõttu on oluline, et kohtud ei seaks kannatanu ütlustele ebaproportsionaalselt kõrgeid tõendamiskriteeriume ning hindaksid neid koos muude kaudsete tõenditega (nt ekspertiisid, tunnistajate ütlused, digitaalsed jäljed).</p>	<p>Teadmiseks võetud. Teemat on käsitletud ka seletuskirja punktis 3.2.(põhiseaduspärasuse analüüs).</p>
3	<p>Samuti tuleb tagada menetlejatele põhjalik väljaõpe ja traumateadlik küsitlemine, mis aitab suurendada ütluste usaldusväärsust ja</p>	<p>Teadmiseks võetud. Teemat on käsitletud eelnõu seletuskirjas (p 6.5., p 9), kus on öeldud järgmist:</p>

	<p>vähendada kannatanu taasohvristamist. Leiame, et seaduse rakendamise järel on oluline seirata selle toimimist praktikas, et hinnata, kas muudatused suurendavad ohvrite valmisolekut kuriteost teavitada, säilitades samas süütuse presumptsiooni tegeliku kaitse.</p>	<p>„Kindlasti on oluline, et karistusõiguse muutudes muutuks senine asutustevaheline koostöö ja infovahetus tihedamaks ning ühised koolitused ja samas infoväljas asumine toetaks koostööd kuritegude uurimisel ja ohvrite abistamisel. /.../ Muudatuste vastuvõtmise ja jõustumise vahele on oluline jätta piisav aeg, kuna muudatuste eduka rakendumise huvides tuleb korraldada koolitusi politseinikele, prokuröridele, kohtunikele, ohvriabitootajatele ja mitmetele teistele huvirühmadele. Samuti on oluline teavitada avalikkust.“</p>
4	<p>Oleme nõus, et üksnes seadusemuudatusest ei piisa - hädavajalik on laiapõhjaline ja sihtrühmadele kohandatud kommunikatsioon erinevates kanalites. Oluline on selgitada nii seksuaalkuriteo sisu kui ka nõusolekuseaduse JAH-mudeli tähendust ning teavitada ühiskonda ohvrite abivõimalustest ja julgustada kuritegudest teada andma.</p>	<p>Teadmiseks võetud.</p>
Eesti Naisuurimus- ja Teabekeskus		
1	<p>Tunnustame justiits- ja digiministeeriumi väljatöötatud eelnõu eest, mis toob Eesti õigussüsteemi põhimõttelise muutuse vägistamise ja muude seksuaalkuritegude koosseisudesse. Leiame, et eelnõus kavandatud KarS-i muudatused on vastavuses Istanbuli konventsiooni artikliga 36.</p>	<p>Teadmiseks võetud.</p>
2	<p>Teeme ettepaneku sõnastada kavandatav KarS paragrahvi 141 täiendav lõige 5 järgmiselt:</p> <p><i>„(5) Vabaks ja väljendatud nõusolekuks käesoleva paragrahvi tähenduses ei loeta olukorda, kus:</i></p> <p><i>1) isik ei ole sõnaliselt, käitumisega ega muul viisil väljendanud, et ta osaleb suguühites vabatahtlikult;</i></p> <p><i>2) isik sunniti suguühitesse vägivallaga või ähvardusega;</i></p> <p><i>3) isikul on teadvushäire, haigus, puue, hirm toimepanija ees, tardumine, mürgistus, võimupositsiooni kuritarvitamine toimepanija poolt või muu võrreldav põhjus.“</i> Mitmed loetus</p>	<p>Arvestatud osaliselt. Võrreldes arvamuse avaldamiseks saadetud versioonidega on eelnõus § 141 lg 5 ning 141¹ lg 7 teksti muudetud ning seletuskirjas muudatusi põhjendatud.</p>

	<p>nimetatud olukorrad (nt teadvusekaotus) või tunnused takistavad tõepoolest isikul üldse tahet kujundada ja/või nõusolekut väljendada, kuid mitmed neist on pigem isiku abitust esile kutsuvad seisundid. Igal juhul ei saa väita, et need tähendavad automaatselt seda, et isik ei saanud oma tahet kujundada. Teeme ettepaneku kustutada sättest lauseosa: "toimepanija seadis eesmärgiks või teadis, et isik ei saa oma tahet kujundada järgmistel põhjustel". Seda enam, et viidatud lauseosa toob eeldatavasti kohtuliku arutelu keskmesse vaba nõusoleku üle hoopis toimepanija tahtluse.</p>	
3	<p>Iga õigusnorm kujundab ühiskonna liikmete käitumist ning arusaamist sellest, milline on lubatud ja milline on lubamatu käitumine. Karistusõiguselgi on teiste eesmärkide seas ka see ülesanne. Värske kirjanduse analüüs leidis, et vägistamiste tõhusaks ennetamiseks on vaja mitmekülgset lähenemisviisi, mis koosneb kindlapiirilise sisuga õigusraamistikust, põhjalikust nõusolekut käsitlevast haridusest, üldsuse teadlikkuse tõstmise kampaaniatest, sotsiaalsest kontrollist ning kogukonna valvsusest. See tähendab, et ka Eestis ei saa me piirduda vaid karistusseadustiku muutmisega, kuid see on vältimatu samm.</p>	Teadmiseks võetud.
Eesti Naistearstide Selts		
1	<p>Meie hinnangul on eelnõus esitatud muudatused täielikult vastavuses Istanbuli konventsiooniga. Tervitame põhimõttelist muutust vägistamise ja muu sugulise iseloomuga teo koosseisudes, mis edaspidi defineerib neid süütegusid "inimese vaba ja väljendatud nõusoleku" puudumise kaudu ehk nn jah-mudeli põhiselt.</p>	Teadmiseks võetud.
2	<p>Toetame mõtet lisada seadusesse selgitava iseloomuga sätteid, mis hõlbustavad seaduse ellurakendamist. Sellised sätteid aitavad menetlejalatel nõusolekupõhisust paremini mõista ja kohtupraktikas rakendada.</p>	Teadmiseks võetud.
Soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise volinik		
1	<p>Soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise volinik toetab esitatud eelnõud, mille eesmärgiks on viia karistusseadustiku</p>	Teadmiseks võetud.

	sätteid vastavusse Euroopa Nõukogu Istanbuli konventsiooniga, muutes seksuaalvägivalda puudutavat õigust viisil, et nõusolekuta seksuaaltegevused on karistatavad.	
2	Pean oluliseks eraldi välja tuua ja avaldada toetust eelnõu § 1 punktile 3, mis ütleb selgelt, millistel juhtudel ja milliseid olukordi ei saa lugeda vabaks ja väljendatud nõusolekuks.	Teadmiseks võetud.
3	Samas palun veelkord kaaluda kas eelnõu § 1 punktis 1 vägistamise lihtkoosseisu sanktsiooni määr on piisav, toetab seatud eesmärgid ja on vastavuses ka lähiriikide regulatsioonidega. Samas käesoleva eelnõuga muutub vägistamise lihtkoosseis esimese astme kuriteost (raskem kuritegu) teise astme kuriteoks (kergem kuritegu). Juba ainuüksi see aspekt võib anda ühiskonnale väärja ja soovimatu sõnumi, et riik näeb ja käsitleb vägistamist kui vähemohlikku „kergemat“ kuritegu.	Mittearvestatud. Kuivõrd § 141 lõikest 1 eemaldatakse raskendavad koosseisuelemendid (vägivald ja abitusseisund), siis on loogiline, et ka karistusmäär muutub.
Eesti Arstiteadusüliõpilaste Selts		
1	Antud seadusemuudatus lähtub Istanbuli konventsiooni täitmist hindava sõltumatu ekspertgrupp GREVIO tungivast soovituselt selliseks seadusemuudatusest ja muudatus sellisel kujul on väga kiiduväärne.	Teadmiseks võetud.
2	Täiendavalt soovime juhtida tähelepanu probleemile, mis on ka seletuskirjas välja toodud - seadusemuudatus ei muuda iseeneset ühiskonna suhtumist. Kõige olulisem muudatus saab alguse laste seksuaalkasvatusest, kuid oluline on tõsta teadlikkust ka täiskasvanute seas.	Arvestatud. Sama teemat on käsitletud eelnõu seletuskirja punktides 6.11., 6.5. ja 9.
3	Julgustame suuremat arutelu ka nendes ühiskonnagruppides, kes veel ei toeta seda seadusemuudatust, et leida üles murekohad ja saavutada suurem teadlikkus.	Teadmiseks võetud.
President Kaljulaidi Fond		
1	President Kaljulaidi Fond tunnustab otsust võtta Eestis kasutusele nõusolekupõhine seksuaalvägivald käsitus ning selle nn. jah-mudel.	Teadmiseks võetud.
2	Tervitatav on, et nõusolekuseaduse eelnõusse on lisatud ka selgitavad sätted.	Teadmiseks võetud.
3	Kuigi hiljutine Riigikohtu lahend rõhutab läbiva nõusoleku olulisust seksuaalvahekorras, teeme ettepaneku sõnastada see põhimõte ka eelnõus	Arvestatud. Eelnõu teksti § 1 punkti 1 sõnastust on muudetud ning seletuskirja punktis 3.1. on muudatust selgitatud.

	selgesõnaliselt. Jah-mudeli rakendamisel tuleb arvestada, et osapoolte nõusolek peab kehtima kogu vahekorra vältel. See, et inimene annab nõusoleku vahekorra alguses, ei tähenda automaatselt, et ta nõustub kõige järgnevaga, mille kohta tal ei ole veel teavet ning mis võib teda vigastada, kahjustada või hirmutada.	
Eesti Arstide Liit		
1	Toetame karistusseadustiku muudatusi, millega minnakse üle seksuaalkuritegude nõusolekupõhisele käsitlemisele.	Teadmiseks võetud.
Eesti Linnade ja Valdade Liit		
1	Kooskõlastatud märkustega: Tuginedes eelnõu esitaja kinnitusele, et mõjud kohalikule omavalitsusele puuduvad, kooskõlastame eelnõu.	Teadmiseks võetud.
MTÜ Eluliin		
1	Leiame, et asjakohane on täiendada loetelu usalduse kuritarvitamisega, sest meil olemasolevate kogemuste ja teadmiste põhjal kuritarvitavad toimepanijad sageli kannatanute ning ohvrite usaldust.	Mittearvestatud. Arvamuskiri jõudis 12.09 ning selleks hetkeks olid materjalid juba Riigikantseleile esitanud.